

puolikielistä siirtolaissukupolvea. Pedagogisesti on varmaan viisasta antaa siirtolaislapsille niin paljon äidinkielen teho-opetusta kuin mahdollista, kunnes puolikielisyyden olemusta on tarkemmin selvitetty — opetuksella ei ainakaan aiheuteta mitään haittaa, mutta sen antamatta jättäminen voi osoittautua kohtalokkaaksi.

Tove Skutnabb-Kangas

Kielisosiologian metodeista ja käsitteistä

MATS THELANDER *Grepp och begrepp i språksociologin*. Ord och stil. Språkvårds-samfundets skrifter 6. Studentlitteratur. Lund 1974. 98 s.

Mats Thelander on tarkoittanut kirjansa yliopistojen kielitieteen opiskelijoiden alkeiskirjaksi, mutta toivoo siitä olevan apua myös jatko-opinnoissa. Luki-joilla ei tarvitse olla esitietoja sosiologiasta eikä muistakaan yhteiskuntatieteistä. Näitä »esitiedottomia» varten kirjassa on johdanto (20 s.), jossa esitellään ihmisen sosiaalisen käyttäytymisen peruskäsitteitä (sosiaalistuminen, ryhmät, sosiaalinen eriytyminen, roolit), käydään rajaa eri sosiaalityeiden välillä (sosiaalipsykologia tarkastelee yksilöitä ryhmän jäsenenä, sosiologia ryhmiä ja niiden välisiä suhteita, ja sosiaaliantropologia kuvaa ja vertailee yhteisöjä) ja esitellään alustavasti tiedon välittymiseen vaikuttavia tekijöitä.

Yleinen osa (50 s.) alkaa kielisosiologian synnyn ja tärkeimpien nykyvirtausten esittelyllä. Sitten kerrotaan kolmesta tutkimuksesta, jotka ovat joko metodisesti uraauurtavia (J.-P. Blomin ja J. Gumperzin tutkimus vaihtelusta paikallisen murteen ja virallisen kielen, bokmälin, välillä Norjassa ja William Labovin tutkimus New Yorkin englannin sosiaalisesta

ja tyyllisestä kerrostuneisuudesta) tai vaikutuksiltaan yhteiskunnallisesti ja poliittisesti kaukokantoisia (Basil Bernsteinin tutkimukset kielen vaikutuksesta työväenluokan ja keskiluokan lasten koulumenes-tyseroihin). Seuraavaksi Thelander määrittelee joukon kielisosiologian keskeisimpiä käsitteitä: hän puhuu kielen ja murteen eroista, kieliyhteisöstä, kaksikielisyydestä ja diglossiasta, kielellisen vaihtelun eri tasoista, puhetilanteen jaotteluista, koodin vaihtamisesta. Määrittelyjä sisältyy myös loppuosaan, jossa kielisosiologiaa jaotellaan eri dimensioiden mukaan: miten vaikuttaa synkroninen tai diakroninen tarkastelutapa, miten demografisiin tai itse interaktioon sisältyviin tekijöihin perustuva menetelmä, mitä tutkitaan mikro- ja mitä makrotasolla, ja miten sosiolingvistisiä kuvauksia voidaan soveltaa? Kieliaineksen keruuseen liittyviä validiteetti- ja reliabiliteettiongelmiä kosketellaan. Lopuksi esitellään erilaisia malleja puhetilanteeseen vaikuttavista osatekijöistä, viimeisenä tekijän oma malli, jossa samalla kertautuvat kirjassa esitellyt käsitteet. Kirjaan liittyy lisäksi melko laaja bibliografia (12 s.) sekä asiahakemisto (4 s.), jossa tärkeimpien termien osalta on myös englanninkieliset vastineet. (Miksei muuten suomenkielisiä? Kirjaahan kuitenkin tullaan käyttämään koko Skandinaviassa.)

Kielisosiologian alkeiskirjan tarve on ollut melkoinen. Englanniksi ja saksaksi tosin on jonkin verran alkeisteoksia (esim. Fishmanin »Sociolinguistics. A brief introduction») ja melkoinen määrä antologioita, joissa alan kehitystä ja ongelmia esitellään melko yksinkertaisesti (esim. Fishmanin »Readings in the Sociology of Language» ja »Advances in the Sociology of Language» I—II, Gigliolin »Language and Social Context», Priden & Holmesin »Sociolinguistics», Shuyn »Sociolinguistics: current trends and prospects», Brightin »Sociolinguistics» ja Dittmarin »Soziolinguistik» vain muutamia mainitakseni). Varsinkin suomen ja ruotsin lukijat, joista monille vieraalla

kielellä lukeminen vielä opintojen alkuvaiheessa, jolloin kielitieteen alkeet kuitenkin tulisi saada, tuottaa vaikeuksia, ovat melko hankalassa asemassa. Nekin muutamat alkeisteokset, joita on norjaksi (esim. Enghin »Språksosiologi»), ovat kielellisesti liian vaikeita. Siksi Thelanderin teos on erittäin tervetullut. Se on tarpeeksi lyhyt ja sisältää sen tietomäärän, mitä approbaturasteella voi vaatia, ehkä enemmänkin. Joitakin keskeisiä aloja, esim. kaksikielisyys, on jätetty mielestäni liian vähälle huomiolle, mutta bibliografiassa tämän alan kirjallisuutta on

paljon. Esitys on abstraktista, mutta hyviä esimerkkejä on runsaasti. Suomalaisen opiskelijoiden kannalta hankalinta on kirjan vaikeahko tyyli, jota ehkä olisi voitu yksinkertaistaa täsmällisyyden ja esityksen tiiviynsä siitä suuriakaan kärsimättä. — Kirjasta puuttuu loppulause. Jäin kaipaamaan katsausta tämän hetken ongelmiin, sekä tutkimuskohteisiin että metodisiin vaikeuksiin, katsausta, joka stimuloi lukijoita etsimään omia tutkimuskohteita tältä nopeasti kehittyvältä, kiintoisalta alalta.

Tove Skutnabb-Kangas